

OKUL BAŞARISINDA ÖĞRETMENİN ROLÜ

Eğitim sistemi içerisinde öğrenci ile doğrudan etkileşim içinde bulunan ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını yakından bilen kişiler olan öğretmenlerin, öğrencileri destekleyici bir tutum sergilemeleri öğrencilerin okul başarısı düzeylerini doğrudan etkilemektedir (Yıldırım, 2000). Alanyazında yer alan araştırmalar, öğretmen niteliklerinin öğrencilerin okul başarılarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede okul başarısı üzerinde öğretmen liderliğinin etkisinin önemi birçok araştırma ile ortaya konulmuştur (Kythreotis, Pashiardis ve Kyriakides, 2010; Lipesa, 2018; McLean ve Connor, 2015; Sammons, Toth ve Sylva, 2017; Sugg, 2013). Benzeri şekilde okul yaşam kalitesi de, öğrenci başarısını etkileyen önemli değişkenler arasında yer almaktadır (Karalar, Öksüs ve Baba-Öztürk, 2017; Mok ve Flynn, 1997). Bununla birlikte, okul yaşam kalitesi okul içinde öğretmen-öğrenci etkileşimini de içeren geniş bir bağlamda öğrenci memnuniyetine odaklanırken, öğretmen sınıf liderliği, öğretmen öğrenci ilişkilerini okul dışı süreçleri de içeren daha geniş bir çerçevede incelemektedir.

Bir öğretim programı ne kadar iyi yapılandırılmış olursa olsun en önemli öğelerinden biri ve esas belirleyici öğretimdir. Öğretmenlerin yıl boyunca her hafta, her metinde uyguladıkları metin işleme süreci hakkındaki bilgileri son derece önemlidir (Coşkun ve Alkan, 2010, s. 175). ‘Nasıl Öğretmeliyim?’ sorusu, hemen her öğretmenin öğretmenlik mesleği süresince sürekli olarak zihnini kurcaladığı bir konu olagelmıştır. Öğretmenlerin öğretim yaklaşımı konusundaki fikirleri sık sık formal teori ve araştırmalara dayanmakla birlikte, çoğu öğretmen için bu fikirler onların kişisel deneyimleri, gözlemleri, okuldaki meslektaşları ile gerçekleştirdikleri diyaloglar veya model aldıkları kendi öğretmenleri ile ilgili hatıraları gibi birçok informal kaynağa da dayanmaktadır (Saban, 2013, s. 161). Öğretmenler eğitim ve öğrenme sürecini biçimlendirip yön verirken ne programı harfi harfine uygulama anlayışıyla hareket etmeli ne de öğretimin disiplinini bozacak oranda informal kaynaklara göre hareket etmelidir. Öğretmen, program ve kılavuz kitabın yol göstericiliğinde hareket etmeli ve süreçte öğrenen özellikleri, konunun içeriği, aile ilgisi, okul ve çevre imkânları gibi değişkenleri göz önünde bulundurarak öğrenme sürecini biçimlendirip yön vermelidir.

Akademik başarı bir sonuçtur temel beceriler (dikkat, hafıza, hız) geliştirilebilir. Dolayısıyla akademik beceriler de çeşitli beyin egzersizleriyle geliştirilebilir. Öğretmen çocuğu iyi gözlemlemeli ve aileyi çocuğun gelişimiyle ilgili düzenli olarak bilgilendirmelidir. Bir öğretmen sadece ders anlatan kişi değildir aynı zamanda mentörlük ile deneyimlerini aktarabilen kişi olmalıdır.

Öğretmen seçimi de ihtiyaca göre değişmektedir mesela yukarıda örnek verdiğim bir öğrenci ile çalışmakla performans derece öğrencisiyle çalışmak farklı şeylerdi. Bu konulardaki öğretmenin bilgi birikimi ve deneyimi çok önemlidir. Öğrenci, öğretmen ve aile iletişimi sürdüğü takdirde sorunlar çözülecek ve derslerin sürekliliği sağlanırsa akademik başarı da artacaktır.

Öğretmen mentorluk sürecinde bütüncül bir yaklaşım sergilemelidir yani öğrencinin günlük hayattaki alışkanlıklarını öğrenmelidir. Zihin sağlığı iyi alışkanlıklarla geliştirilebilir. Bütüncül bir bakış açısı ile olaylara yaklaşmak hem ailenin hem öğrencinin endişelerini azaltacaktır. Aynı zamanda iyi bir öğretmen rol model olmalı ve öğrenciye yapabileceğinin hissiyatını verip ona özgüven aşılmalıdır. Önemli olan öğrenciye gelecekte kullanabileceği becerileri kazandırmaktır.

Çocuğun sınıftaki davranışlarını dikkatle gözlemleyen öğretmen, öğrenci için hangi eğitimin uygun olacağı hakkında doğru kararlar verebilir. Öğrenci hakkındaki dosya bilgilerinin öğretmenler tarafından düzenli tutulması ve güncellenmesinin, öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

OKUL BAŞARISINI ARTIRMADA ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER

* Öğrencileri ayrı ayrı tanımaya çalışmalıdır. Onları farklı sosyo-ekonomik ve kültürel dünyalardan gelen, farklı potansiyele sahip bağımsız bireyler olarak kabul etmek ve değerlendirmeleri bu ölçüye göre yapmak "kıyaslama" yanılığına düşmeyi engelleyecektir. Öğrencilere yöneltilen "beklenti düzeylerinin" farklı olmamasına, çeşitli etkenlere bağlı olarak onlara farklı yaklaşımlarda bulunmamaya özen gösterilmelidir.

* Öğretmenin öğrencinin ders başarısına ilişkin olarak olumsuz beklenti içinde olmasının bile başarısızlığa yol açtığını göz önünde bulundurarak önyargısız olmalıdır.

* Öğrenmenin pek çok öğrenci için sıkıcı ve zor gelen bir aktivite olduğunu unutmayarak öğrenmeyi kolaylaştırmaya çalışmak temel bir ilkedir. Öğrencileri Kolejlere ya da Anadolu liselerine hazırlamak yerine, öncelikle onlara öğrenme sevdirmelidir.

* Öncelikle davranış bozukluğu veya uyum sorunu gösteren öğrencilerin sorunlarıyla meşgul olunmalıdır. Ancak bu takdir de sınıfta öğrenme ortamı oluşabilir.

* Başarısız öğrencilerin başarabileceği bir "konu" ya da "etkinlik" mutlaka vardır. Önemli olan bu fırsatın çocuğa verilmesidir. Başarması ve arkadaşlarıyla paylaşması için tüm çocuklar desteklenmelidir.

* Başarısız öğrenciyi, görmezden gelmek başarısızlığını daha da arttırarak, "başarısızlık kaygısının" daha da pekişmesini sağlar.

* Öğrenciye verilen değer başarısına bağlı olarak koşullu bir biçimde verildiğinde öğrencinin başarısızlığı süreklilik kazanacağı için, kabul edici bir yaklaşım içinde bulunulmalıdır.

* Ders dışı konular öğrencinin ilgisini çeken konularsa bunun gerisinde bir özel yeteneğin olduğu göz önünde bulundurularak çocuğa akademik yönden başarısız olsa bile bu konulara zaman ayırma şansı verilmelidir. Akademik konuların ürünü olmayan ihtiyaçlar akademik konuların ürünü olanlar kadar önemli ve insanı mutlu eden ihtiyaçlardır.

* Öğrencinin bilgilerin verilişi sırasında neler yaşadığı, hangi duyguların içinde bulunduğu, dışarıda olup bitene nasıl tepki verdiği, o bilgilerin yaşantısal ve gerçek anlamlarıdır. Öğretmenin öğrencinin ihtiyaçlarını farkedip onlara duyarlı olması ve bilgileri öğrencinin ihtiyaçlarına uyarlayabilmesi öğrenmeyi kolaylaştırır.

* Sınıfta öğretmenler konuları öğretirken öğrenciye kendi benlikleri hakkında olumsuz tutumlarda edindirebilmektedir. Bu durum hem çocukların öğrenmelerini güçleştirmekte hem de benlik saygılarını olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler öğrencilerin bilgilerini değerlendirirken alınan zayıf notlar için "henüz yeterli öğrenme gerçekleşmedi" mesajını vermek yerine, benliğin yetersizliğine dair mesajlar verebilmektedir. Bu durumda henüz oluşum aşamasındaki özsaygıyı olumsuz etkileyebilmektedir.

* Okulda duygusal nitelikli öğrenmelere önem verilmemektedir. Oysa en köklü davranış değişiklikleri bu tür öğrenmelerle sağlanır. İnsanlarla olumlu ilişkiler kurma, başkalarına karşı

olumlu tutumlar geliştirme ancak gerçek yaşantılarla sağlanır. Okul duyguların konuşulacağı bir yer olmadıkça olumsuz duyguların öğrenme üzerindeki etkileri önlenemez. Çünkü olumsuz duygular öğrenmeyi zorlaştırır ve öğrenilenlerin unutulmasını kolaylaştırır.

* Çocukları öğrenmeden soğutmaya yarayan değil, öğrenmenin tadına varmayı kolaylaştıran ödevler verilmelidir. Dersle bazen de ders dışı bir konuyla ilgili küçük araştırmalar yaptırmak, hem birbirlerini motive etmeleri, hem de konunun daha eğlenceli hale gelmesinin sağlanması için grup çalışmaları yaptırmak etkili olabilir.

* Tüm bunların ötesinde bireyin sadece okulda değil tüm yaşamında başarısız olma olasılığının önüne geçilebilmesi için başarısızlık sorunu ele alınırken öğrenciye yapılacak her türlü yardımın psikolojik yardımla desteklenmesi sorunun temelden çözülebileceği olasılığını artırır. Psikolojik danışma ile bozulan benlik algısına, bireyin kişilik değişmesine müdahale edilebilmektedir. Bu süreçte odak noktası bireyin benliği ve gelişmesi olacaktır. Çünkü başarısızlık sorununun çözümü ancak bir benlik sorunu olarak ele alındığında köklü bir çözüm sağlanabilmektedir.

* Sınav kaygısının tedavisinde önceleri sistematik duyarsızlaşma ve gevşeme tekniklerine dayanan tedaviler yaygınken, davranışçı terapistlerin sınav kaygısını azaltmada başarılı ancak performansı geliştirmede başarısız olduğu görüldüğü için günümüzde bilişsel teknikler üzerinde durulmaktadır.

* Bilişsel davranış değiştirme ve verimli ders çalışma becerisi eğitiminin sınav kaygısına ve başarıya olan etkisi incelendiğinde öğrencilerin sınav kaygısında azalma not ortalamasında ise yükselme görülmüştür. Bilişsel davranış değiştirme tekniği, not ortalamasını yükseltmede tek başına kullanılan verimli ders çalışma eğitimine oranla daha başarılıdır. Sınav kaygısının ana nedeni sınav öncesi yeterince hazırlanamama olduğu düşünüldüğünde verimli ders çalışma eğitiminden sınav kaygısının azaltılması ve akademik performansı yükseltmesi beklenir. Ancak sadece çalışma beceri eğitiminin akademik başarıyı yükseltmede ve sınav kaygısını azaltmada etkisiz olduğu görülmektedir.

* Araştırmalar sınav kaygısının duyuşsal ve kuruntu boyutuna yönelik bilişsel ve davranışsal terapi tekniklerinin yanında akademik performansı düzeltmede etkili olan çalışma alışkanlıklarının ve soru çözme eğitiminin birlikte kullanılmasının, hem sınav kaygısını azaltmada hem de performansı artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

* Öğretmenlerin meslek tecrübesi, eğitim anlayışları, kullandıkları yöntem ve teknikler başarı üzerinde etkili olmaktadır.

* Okul yöneticileri okulda başarısız olan öğrenci için çocuğun öğretmenleri, rehberlik servisi, öğrencinin velisi ve rehberlik araştırma merkezi gibi çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliği içinde çalışmasına gerekli desteği sağlamalıdır.

* Okul rehber öğretmenleri gerekli çalışmaları yaptıktan sonra anne babalara ve öğretmenlere rehberlik yaparak çocukta başarısızlığa yol açan nedenlerin saptanmasına yardımcı olabilirler.

* Öğretmenler başarısız çocukların başarılarını artırmak için sık sık öğrenci ve ailesiyle görüşerek bu çocukların zayıf taraflarını tespit edip öğrenme isteklerini artırıcı çalışmalar yapabilirler. Çocuktaki gelişim ve gerilemeleri yakından takip edebilen, çocuk gelişimi hakkında çok deneyimli olan ve akranlarıyla karşılaştırma imkânı olan öğretmenlerin anne babalarla iletişim içinde olması önemlidir.

* Öğretmenler yoksul çevrelerden gelen çocukların kolay öğrenebileceği öğretim yöntemleri geliştirilebilmelidir. Bu çocukların öğrenmelerini kolaylaştırmak için okul içinde özel sınıflar açılarak ek çalışma yapmaları sağlanabilir, müze tiyatro vb. gibi yerlere çeşitli geziler düzenlenebilir.

* Öğretmenin en önemli görevlerinden birisi, çocukların yetenek ve ilgilerini erken yaşta tespit ederek, bunlar doğrultusunda eğitimi bireyselleştirmektir. Bu doğrultuda bireyselleştirilmiş eğitim programları düzenlenip, öğrencilerin zekâ ve yeteneklerine en uygun eğitimi vererek, öğrencinin bireysel gelişimine yardımcı olunmalıdır.

* Farklı ilgi ve yetenekteki çocukları aynı okula göndermek başarısızlığın artmasına neden olabilir. Oysa çocukları ilgi ve becerisine uygun okullarda eğitmek hem yaptığı işten zevk alan, duygusal açıdan iyi bireylerin, hem de ülkenin ihtiyaç duyduğu farklı vasıflara sahip insan gücünün yetişmesini kolaylaştırır.

* Gerek bedensel gerekse zihinsel beceri kazandırma, eğitimin çok önemli amaçlarından biridir. Mantıksal düşünme, felsefe, matematiksel düşünme gibi zihinsel beceriler kadar, bedensel beceriler, el becerileri, sanatsal etkenlikler de çok önemlidir. İyi bir okul bunları geliştirmeye de önem vermelidir.

* Eğitimde verilen bilginin amacı olmalıdır. Bilgi yüklemeyi hedefleyen ezberci eğitim sistemi bütün karşıtlara karşın tüm okullarda sürüp gitmektedir. Ezbersiz eğitim öğrenci odaklı eğitim gibi adlarla yapılmaya çalışılanlarda henüz deneme aşamasında olan uygulamalardır. Bu yolda ilerlemek zaman almaktadır, çünkü eleştirel düşünce eğitimi, farklı yöntemler, farklı öğretmenler hatta farklı aileler istemektedir ve kendi başına bir kültürdür.

* Başarılı bir öğrenme ortamının oluşturulması büyük ölçüde iyi bir öğrenci öğretmen diyalogunun oluşmasına bağlıdır. Öğrencinin bireysel özelliklerini tanıyan, başarısı nedeniyle sınıf içinde onun gururunu okşayan, başarısız olduğunda destek gösteren öğretmen çocuğun ders başarısını olduğu kadar grup içindeki durumunu da etkiler. Güven duygusu hisseden çocuk sınıf içindeki uyumunda olduğu kadar ders başarısında da gelişme gösterir.

Kaynakça

Akkurt, Z., ve Karabağ Köse, E. (2019). Öğrenci başarısının okul, öğretmen ve aileyle ilgili değişkenler açısından incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 47,1-16. doi: 10.9779/pauefd.451853.

Göçer, A. (2014). Öğretmen Rollerini, Öğrenci Etkililiği Ve Eğitim Kazanımları Bakımından Türkçe Dersi Metin İşleme Süreci. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204), 167-198.